

Дворніченко Д. Ю., ОНУ ім. І. І. Мечникова

ВЛИВ ЧЛЕНСТВА ГРЕЦІЇ В РАДІ ЄВРОПИ НА ЇЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ

Греция уделяет большое значение межгосударственному взаимодействию в области защиты прав человека. Совет Европы является региональной организацией, сотрудничество с которой позволяет Греции не только принимать участие в формировании европейских стандартов прав человека, но и гармонизировать в соответствии с ними свое национальное законодательство. Членство в Совете Европы оказывает значительное влияние на общественно-политическую жизнь страны.

Greece attached much importance to intergovernmental co-operation in a sphere of human rights protection. Council of Europe is a regional organization, which allows Greece, due to its membership in it, not only to take part in forming of the European standards of human rights, but also to harmonize national legislation in accordance with them. Membership in Council of Europe has considerable influence on social and political life of country.

Захист прав людини є одним з важливих напрямків діяльності сучасних європейських держав. У другій половині ХХ століття в Європі сформувався найбільш досконалий юридичний механізм захисту прав людини, який складається з національного та наднаціонального рівнів. Разом з тим в кожній європейській країні існують власні історичні, культурні та релігійні особливості сприйняття концепції прав людини. Деякі з європейських країн пройшли довгий шлях визнання загальноєвропейських цінностей гуманізму.

За останні 15 років з'явилась значна кількість монографій, дисертаційних досліджень, наукових статей, присвячених загальноєвропейському механізму захисту прав людини. Однак, попри значну кількість наукових робіт щодо цього питання досі бракує досліджень щодо впливу загальноєвропейського механізму захисту прав на суспільно-політичне життя окремих країн-членів Ради Європи.

Мета статті – проаналізувати основні напрямки новелізації законодавства Греції в зв'язку з членством у Раді Європи, а також вплив загальноєвропейських стандартів прав людини на суспільно-політичне життя країни.

Греція надає велике значення міждержавній взаємодії в галузі захисту прав людини. Рада Європи є регіональною організацією, співпраця з якою дозволяє Греції не лише брати участь у формуванні загальноєвропейських стандартів прав людини, але і гармонізувати відповідно до них своє національне законодавство.

З моменту вступу до Ради Європи (9 серпня 1949 року) Греція тісно співпрацювала з європейськими правозахисними інституціями: Європейською комісією з прав людини, а пізніше і з Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ). Більшість розглянутих ними справ, в яких однією із сторін виступала Греція, набули знакового характеру.

Європейська система захисту прав людини передбачає подачу скарг з приводу порушення прав людини не лише фізичними або юридичними особами, але і державами, які підписали Європейську конвенцію про захист основних прав і свобод людини (далі ЄКПСЛ). За час свого існування ЄСПЛ розглянув десятки тисяч звернень приватних осіб і близько двадцяти звернень держав [1, 105].

Першою скористалася цим правом Греція. У 1956 році вона намагалася притягнути до відповідальності Великобританію за тортури і жорстокі покарання, що практикувалися колоніальною адміністрацією на Кіпрі. Проте скарга не була розглянута Європейською комісією з прав людини, оскільки грецька і британська сторони врегулювали питання дипломатичними методами.

В кінці 60-х років об'єктом скарг стала сама Греція. Скандинавські країни за підтримкою Нідерландів двічі намагалися ініціювати розгляд скарги, пов'язаної з діями режиму чорних полковників, що прийшов до влади в Греції в 1967 році. Справа "Данія, Франція, Норвегія, Швеція і Нідерланди проти Греції" (1969 рік) є одним з найбільш драматичних прикладів використання права подання скарги за схемою – держава проти держави. Після перевороту в Греції військова хунта змінила закони і припинила дію прав, передбачених ст. 15 ЄКПСЛ. Повідомлення про масові арешти, тортури і інші порушення, що приходили з Греції, спонукали Норвегію, Швецію, Данію і Нідерланди направити скаргу про багато чисельні порушення прав людини в Європейську комісію з прав людини.

Європейська комісія з прав людини розглядала справу протягом двох років. Вона отримала матеріали сторін, вирішила питання про

допустимість обвинувачення і потім провела слухання з проблеми. Уряд Греції протестував проти втручання у внутрішні справи, навіть ввів економічні санкції проти держав, що подали скаргу, але продовжував брати участь в судовому процесі. Для перевірки фактів, викладених в скарзі Грецію відвідала спеціально сформована підкомісія. Грецький уряд погодився на зустріч підкомісії з деякими свідками, але заборонив їй вхід у в'язниці, про які говорилося в скаргах. Дружнє врегулювання питання зазнало фіаско.

5 листопада 1969 року Європейська комісія з прав людини прийняла звіт і направила його до Комітету Міністрів Ради Європи. 11 грудня 1969 року Комітет Міністрів Ради Європи підготувався до голосування з питання про виключення Греції з Ради Європи. Коли стало ясно, що результат голосування буде для Греції негативним, її представники покинули залу засідань. Уряд Греції прийняв рішення про вихід країни з Ради Європи і призупинення дії ЄКПСЛ.

Військовий уряд, спираючись на підтримку США і ряду інших країн, перебував при владі до 1974 року. Лише після його повалення Греція знов приєдналась до Ради Європи [2, 491].

Згідно ст. 41 ЄКПСЛ забезпечується судове відшкодування збитків за порушення прав людини. ЄСПЛ встановив три категорії справ, по яких може бути присуджена компенсація. По-перше, суд присуджує компенсацію майнового збитку, коли він може визначити наявність матеріальної або економічної шкоди. Для здобуття майнового відшкодування заявник повинен довести реальне спричинення шкоди і його зв'язок з порушенням. По-друге, компенсація за немайнову (моральну) шкоду може знадобитися для відшкодування емоціональних страждань або порушень прав, що охороняються законом. Третя категорія – це витрати, які включають судові мита і витрати на дорогу і мешкання.

Найзначніша компенсація за всю історію існування ЄСПЛ була присуджена потерпілій стороні в справі "Грецькі нафтопереробні заводи Стрен і Стратіс Андреадіс проти Греції". Справа виникла в результаті конфлікту між урядом Греції і приватною компанією із-за контракту щодо будівництва нафтопереробного заводу. Після того, як національний арбітраж виніс ухвалу на користь компанії, уряд успішно оскаржив рішення в суді. Потім він ініціював прийняття законодавства, яке відмінило подальшу можливість апеляції власниками нафтопереробних компаній. ЄСПЛ своїм рішенням від 9 грудня 1994 року встановив, що прийняття цього

нормативного акту порушило право заявника на справедливий розгляд справи. ЄСПЛ присудив потерпілим компенсацію у розмірі 160 млн. доларів в додаток до компенсації, присудженої національним судом.

В останні роки однією з основних проблем у відносинах між Грецією й Радою Європи є обвинувачення грецькому уряду в расовій дискримінації, яка проявляється в порушенні прав і свобод представників соціально незахищених верств суспільства – насамперед, шукачів притулку, мігрантів, ромів і інших представників меншостей. Грецькі влади виправдовують дане явище особливим географічним положенням країни, в силу чого Греція стала пунктом трансферу для величезної кількості біженців, що рятуються від гонінь на батьківщині й прагнуть знайти захист у Європі.

Недоліки грецького законодавства чітко виявилися в ході слухання в 2005 році в ЄСПЛ нашумілої справи "Бекос і Кутропулос проти Греції", пов'язаної з дискримінаційними діями грецької влади стосовно двох чоловіків ромів. Суд визнав грецьку державу відповідальною як за негуманне ставлення до осіб ромської національності, що постраждали від рук поліції, так і за незабезпечення ефективного розслідування в протиріччя ст. 3 ЄКПСЛ.

Одночасно з розглядом даної справи в ЄСПЛ, представники Європейського комітету із запобігання катувань і нелюдського або принижуючого гідність ставлення або покарання після свого візиту в Грецію підготувала доповідь про жорстоке ставлення, яке зазнають ув'язнені в Греції. У документі говориться, що очевидні порушення прав людини в Греції стосуються, насамперед, "жорстокого" – і зазвичай зовсім безкарного – відношення до ромів та інших іммігрантів, а також умов затримки й перебування на поліцейських дільницях. На їхню думку, дії грецьких стражів порядку бувають настільки суворими, що наближаються по своїм наслідкам до катувань [3, 29].

Поряд з обвинуваченнями в расовій дискримінації, останнім часом Греція часто стає об'єктом скарг у зв'язку з порушеннями свободи віросповідання. Обидва питання тісно зв'язані між собою, і нерідко міжнародні організації, і, насамперед, Рада Європи стають своєрідним арбітром у вирішенні складних *колізійних проблем у цій сфері*. Православ'я, яке, за офіційними даними, сповідує 95 % населення країни, відповідно до Конституції Греції є державною релігією. Можливо, це вплинуло на ряд рішень ЄСПЛ, у яких було визнано, що Греція порушує ЄКПСЛ.

Так у ході слухання в 1996 році справи "Манусакіс проти Греції", ЄСПЛ дійшов висновку, що держава не має права виносити рішення щодо того, чи дійсно щось є релігією чи ні, і недвозначно оголосив, що політика, яка лежить в основі гарантій на свободу віросповідання, забезпечуваних ЄКПЛ, полягає в наступному: "гарантувати справжній плюралізм віросповідань". ЄСПЛ визнав, що "свобода віросповідання, гарантією якої є ЄКПСЛ, виключає всяке право держави визначати законність релігійних вірувань або способів вираження цих вірувань".

Суд також відзначив, що грецькі закони, що стосуються церков і місць поклоніння, "дозволяють людям, наділеним політичною й адміністративною владою, а також церковним діячам серйозно втручатися в право людей на свободу віросповідання". ЄСПЛ критично віднісся до "існуючої в адміністративних колах і серед церковних діячів явно вираженої тенденції використовувати своє положення з метою обмеження діяльності релігійних груп, які відокремлені від православної церкви".

У березні 1999 року рішення ЄСПЛ було процитовано в резолюції Європейського Парламенту, у якій містився заклик до Греції вжити заходів щодо запобігання расизму й усіх видів нетерпимості до меншостей. У цій резолюції Європейський Парламент виразив заклопотаність із приводу "відродження релігійної нетерпимості й актів дискримінації" і нагадав грецькому уряду про зобов'язання із прав людини, які взяла на себе Греція під час підписання ЄКПСЛ.

Одне із самих важливих рішень ЄСПЛ по даній категорії справ було прийняте під час слухання справи "Кокінакіс проти Греції". Кокінакіс, свідок Іегови, був уперше засуджений в 1938 році за прозелітизм, відповідно до грецького законодавства. У наступні роки його було заарештовано більше 60 разів та залучено до судової відповідальності більше 18 разів. Загалом він провів 6,5 років у в'язниці. В 1986 році Кокінакіс зі своєю дружиною відвідав Крит, де вони спробували повернути до своєї віри одну жінку. Вони були заарештовані й визнані винними в прозелітизмі. Апеляційний суд виніс виправдувальний вирок дружині Кокінакіса, але обвинувачення на його адресу залишалися в силі. Їх навіть не зняв Верховний Суд Греції. Кокінакіс звернувся до ЄСПЛ. У травні 1993 року Суд визнав, що право Кокінакіса на свободу віросповідання було порушено і зобов'язав грецький уряд відшкодувати йому збитки.

Це рішення стало історичним. Воно привело до зняття обвинувачень у схожих випадках не тільки зі свідків Ієгови, але також з п'ятидесятників і буддистів. Заклик ЄСПЛ був абсолютно прозорим – ст. 9 ЄКПЛ захищає право кожної людини на свободу віросповідання. Внаслідок цього було значно лібералізоване законодавство Греції про релігійні організації.

Література:

1. Энтин М. Л. Международные гарантии прав человека: опыт Совета Европы. – М.: Изд-во МНИМП, 1997. – 296 с.
2. David Weissbrodt, Joan Fitzpatrick & Frank Newman. International Human Rights – Law, Policy, and Process (3d ed. 2001). LexisNexis. – 511 p.
3. Παναγιώτης Δημητράς. Αναζητώντας τα χαμένα δικαιώματα στην Ελλάδα: Η σκοτεινή πλευρά της Ελληνικής Δημοκρατίας. Αθήνα: ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΩΡΓΟΥ & ΚΩΣΤΑ ΔΑΡΔΑΝΟΥ. – 2007. – 180 p.